

Østerdalen Kraftproduksjon AS
Postboks 100
2501 TYNSET

Vår dato: 21.12.2016
Vår ref.: 201604033-8
Arkiv: 311 / 002.H43
Deres dato: 08.07.2016
Deres ref.: BVFMTM

Saksbehandler:
Anne Karine Herland

Østerdalen kraftproduksjon – Skjefstadfoss 2 kraftverk – Vurdering av konsesjonsplikt ved skifte av løpehjul, Elverum kommune

Bakgrunn

Skjefstadfoss kraftverk eies av Østerdal Kraftproduksjon AS (ØKAS) og utnytter et fall på 12,8 meter i Glomma, Elverum kommune, Hedmark. Skjefstadfoss startet produksjon i 1910 og ble utvidet med en parallell stasjon, Skjefstadfoss 2, som ble bygget og idriftsatt i 1972. Skjefstadfoss 2 ble utrustet med et kaplanaggregat med slukeevne på ca. 200–210 m³/s og installert effekt på 22 MVA. Kraftverket ligger direkte i dammen med parallelle flomluker og fisketrapp.

Vurdering av konsesjonsplikt

I brev datert 8. juli 2016 bes det om en vurdering av behov for tillatelse etter vannressursloven, jf. § 8 om tillatelse til å øke slukeevnen gjennom utskifting av løpehjul.

Som en følge av en skade fikk Skjefstadfoss 2 kraftverk i 2006 montert nye løpehjulsskovler på eksisterende løpehjul. I 2013 ble løpehjulsskovlene igjen skiftet ut på grunn av en feildimensjonering i 2006. Utskiftningene medførte en gradvis økning i maksimal slukeevne fra 200–210 m³/s til 220 m³/s for Skjefstadfoss 2 kraftverk. Dette kommer i tillegg til maksimal slukeevne på 50 m³/s i Skjefstadfoss 1 kraftverk. Installert effekt er uendret. Utover skifte av løpehjulsskovler er det ikke gjort endringer i vannveien, slik at inntak og utløp til både kraftverk og flomløp er uendret.

På bakgrunn av vannføringsserier med døgnoppløsning for perioden 1981–2010 er det gjort beregninger av endring i antall dager med vannføring over flomlukene og endring i antall dager med vannføring gjennom omløpet. Flomlukene ligger rett ved fisketrappen og påvirker overflatevannet fra fisketrappen til utløpet av omløpet. Vann som i flomperioder overstiger aggregatets slukeevne tappes igjennom omløpet ved vestre bredde med kapasitet på ~180 m³/s, og deretter igjennom flomluker. Økning i slukeevne medfører at antall dager med overløp ved flomlukene reduseres med ca. 2–4 dager i året og antall dager med vannføring gjennom omløpet reduseres med ca. 5–10 dager i året.

Den økte slukeevnen vil ikke medføre endringer i vanddekt areal, strømningsforhold i elva, vanntemperatur eller andre hydrologiske forhold. Økt slukeevne kan imidlertid være negativt for fisk

ved at økt antall fisk ledes mot turbininntaket og antall dager med overløp reduseres. ØKAS vurderer den negative konsekvensen for fisk som svært liten, og kan ikke se at økt slukeevne vil medføre nye konsekvenser for det øvrige biologiske mangfoldet i elva. ØKAS kan heller ikke se at økt slukeevne vil medføre nye negative konsekvenser for allmenne interesser. ØKAS viser derimot til at tiltaket vil medføre økt kraftproduksjon uten ytterligere inngrep i vassdraget.

Høring

Elverum kommune skriver i brev av 23. september 2016 at det er lite sannsynlig at det omsøkte tiltaket vil få konsekvenser for friluftsliv, kulturminner eller naturtyper ettersom endringene ikke medfører endringer i vanddekt areal, og heller ikke vil påvirke strømningsforhold eller hydrologiske forhold. Kommunen mener imidlertid at ØKAS bør gjøre nye undersøkelser som gir et bedre grunnlag for å kunne si noe om hvordan tiltaket påvirker fisk, og om det kan gjøres noe for å motvirke negative konsekvenser av tiltaket.

Fylkesmannen i Hedmark anbefaler NVE i brev av 28. oktober 2016 å kreve konsesjonsbehandling med grunnlag i at allmenne interesser blir negativt påvirket av oppgraderingen av Skjefstadfoss 2 kraftverk. Fylkesmannen mener at status med hensyn til vandringer, og spesielt nedvandring, for fisk forbi kraftverksdammer er for dårlig. Økt slukeevne i kraftverket vil forsterke dette ytterligere. For oppvandrende fisk poengterer Fylkesmannen at det er helt avgjørende med vann i overløp for at fisken skal finne inngangen til trappa. Fylkesmannen mener det er behov for nye konsesjonsvilkår med konkrete effektmål for opp- og nedvandring av fisk. Fylkesmannen viser til to NINA-rapporter (Rapport 306 og 537) som peker på at vannføring i fisketrappa i Skjefstadfoss er for liten og at trappa er uegnet for nedvandring. Etter all sannsynlighet er det avgjørende med overflatetapping av vann over én eller flere av flomlukene for å opprettholde nedvandringmuligheter for fisk i Skjefstadfossen. For å beskrive effekten av økt slukeevne i Skjefstadfoss 2 kraftverk bruker ØKAS antall dager med redusert overløp. Fylkesmannen mener at endringen i antall dager med overløp ikke fullt ut beskriver effekten av økt slukeevne. I Skjefstadfoss 2 kraftverk vil økt slukeevne i realiteten medføre inntil 10–20 m³/s reduksjon i overløp i alle dager hvor vannføringen overstiger den opprinnelige slukeevnen. Fylkesmannen viser til en tilsvarende sak, Løpet kraftverk, hvor NVE har tatt i bruk denne typen vannføringsstatistikk i sin vurdering.

NVEs vurdering

Eksisterende konsesjon og vilkår

Opprinnelig utbygging av Skjefstadfoss 1 kraftverk var konsesjonsfri, da utbyggingen skjedde i perioden 1908–10. For utbygging av nytt Skjefstadfoss kraftverk ble det ved kongelig resolusjon av 23. juli 1971 i medhold av lov om erverv av vannfall, bergverk og annen fast eiendom (industrikonsesjonsloven) gitt tillatelse til å erverve manglende fallrettigheter. Samtidig ble det i medhold av lov om vassdragene (vassdragsloven) gitt tillatelse til å ombygge og drive Skjefstadfoss kraftverk og å ekspropriere manglende fallrettigheter.

Eidsiva Vannkraft AS har anleggskonsesjon for Skjefstadfoss 1 og Skjefstadfoss 2 kraftverk.

Status i regional plan for vannforvaltning

I Klima- og miljødepartementets godkjenning av regional plan for vannforvaltning i vannregion Glomma for planperioden 2016–2021 er Skjefstadfoss kraftverk en del av vannforekomsten «Glomma (Øksna – Bronka)». Denne vannforekomsten har et godkjent miljømål som kan medføre krafttap.

Generelt om føringer for når et tiltak skal konsesjonsbehandles etter vannressursloven

Vannressursloven § 8 slår fast at «*Ingen må iverksette vassdragstiltak som kan være til nevneverdig skade eller ulempe for noen allmenne interesser i vassdraget...«uten»...konsesjon fra vassdragsmyndigheten*». Et tiltak skal altså konsesjonsbehandles om det er til «*nevneverdig skade eller ulempe*» for allmenne interesser. Dette betyr at det kun er mulige skader og ulemper som skal vurderes i første omgang. Eventuelle fordeler ved tiltaket skal ikke tas i betraktning på dette stadiet. En avveining av både fordeler og ulemper kommer først inn dersom tiltaket faktisk skal konsesjonsbehandles. NVE vil understreke at størrelsen på prosjektet er uvesentlig. Det er antatte virkninger som skal vurderes. I dette tilfellet er det mulige nye virkninger sett i forhold til eksisterende situasjon som skal vurderes. Virkninger i nedbørfeltet for øvrig skal ikke tas i betraktning.

Det er mulig å sette enkelte forutsetninger for hvordan tiltaket skal gjennomføres og hvordan driften av kraftverket skal være, selv om det ikke konsesjonsbehandles.

Forholdet til naturmangfoldloven

Kunnskapen om naturmangfoldet og effekter av eventuelle påvirkninger er basert på den informasjonen som er lagt frem i søknaden, høringsuttalelser samt NVEs egne erfaringer. Etter NVEs vurdering er det innhentet tilstrekkelig informasjon til å kunne fatte vedtak og for å vurdere tiltakets omfang og virkninger på det biologiske mangfoldet. Samlet sett mener NVE at kunnskapsgrunnlaget er godt nok utredet, jf. naturmangfoldloven § 8.

NVEs vurdering av mulige skader og ulemper for allmenne interesser

NVE mener at eventuelle krav om konsesjonsbehandling må ta utgangspunkt i om det vil oppstå nevneverdige skader og ulemper for allmenne interesser som går ut over dagens tillatelse. I søknaden er det oppgitt at maksimal slukeevne økes fra ca. 200–210 m³/s til 220 m³/s i Skjefstadfoss 2 kraftverk. Skjefstadfoss 1 og 2 har det samme inntaksmagasinet og flomløp/luker. Beregningene i søknaden er derfor basert på samlet økning i slukeevne for Skjefstadfoss 1 og 2, som er ca. 250–260 m³/s til 270 m³/s.

Det oppgis i søknaden at økt slukeevne vil kunne være negativt for fisk ved at økt antall fisk kan ledes mot turbininntaket, og at antall dager med overløp reduseres. I NINA rapport 537 (2010) oppgis det at flomlukene i kraftverket er lokalisert på den østlige siden av dammen, på samme side som fisketrappa, og har derfor muligheten til å slippe attraksjonsvann ved inngangen til fisketrappa. En økt slukeevne vil medføre en reduksjon i vannslippet fra flomlukene, som igjen kan påvirke fiskens mulighet til å finne inngangen til fisketrappa. Muligheten for at økt slukeevne medfører at økt antall fisk ledes mot turbininntaket er også tilstede, men synes etter NVEs oppfatning marginal tatt i betraktning den relativt begrensa økningen i slukeevne.

Basert på hvor mange dager vannføringen statistisk sett ligger mellom ~250-260 m³/s og 270 m³/s er det i søknaden oppgitt antall dager med mindre vann gjennom omløp og over flomlukene ved å se på hvor mange dager vannføringen statistisk sett ligger mellom ~250-260 m³/s og 270 m³/s, som er økningen i slukeevne. Basert på dette er det beregnet at det vil bli ca. 2–4 dager i året med redusert overløp ved flomlukene og ca. 5–10 dager med redusert vannføring gjennom omløpet. Fylkesmannen i Hedmark påpeker imidlertid at man må se på alle dager der vannføringen i elva overstiger den opprinnelige slukeevnen, og ikke kun de dager der vannføringen ligger mellom ~250-260 m³/s og 270 m³/s. NVE har basert på målinger i perioden 1970–2015 på målestasjon 2.604 Elverum, som ligger rett oppstrøms Skjefstadfoss kraftverk, beregnet at vannføringen i gjennomsnitt vil overskride 270 m³/s 102 dager i

året. Det er imidlertid viktig å huske på at ved en økende vannføring vil den økte slukeevnes innvirkning på mengden vann i overløp bli mindre og mindre.

Det oppgis i søknaden at økt slukeevne også tidvis vil redusere vannføringen i flomløpet fra fisketrappa til utløpet av omløpet, en lengde på 2–300 m, og vannføringen i flomløpet mellom omløpet og utløpet for driftsvannføringen, en lengde på ca. 400 m. Den økte slukeevnen vil ikke medføre endringer i vanddekt areal, strømningsforhold i elva, vanntemperatur eller andre hydrologiske forhold.

Elverum kommune mener at det er lite sannsynlig at det omsøkte tiltaket vil kunne få noen konsekvens for friluftsliv, kulturminner eller naturtyper. Kommunen påpeker imidlertid at det ikke har blitt gjort nye registreringer i forbindelse med fisketrappen etter at trappa ble modifisert, og at dette burde vært gjort for å få et bedre grunnlag for å kunne si noe om hvordan den økte slukeevnen påvirker fisk og om det kan gjøres noe for å motvirke negative konsekvenser av tiltaket. NVE mener at det foreligger tilstrekkelig grunnlag for å kunne vurdere om tiltaket har nevneverdig påvirkning på allmenne interesser og krever derfor ikke ytterligere undersøkelser.

Fylkesmannen er opptatt av tiltakets effekt på både opp- og nedvandring av fisk forbi kraftverket. Fylkesmannen mener det er helt avgjørende med vann i overløp for at fisken skal finne inngangen til trappa, og mener det etter all sannsynlighet er avgjørende med overflatetapping av vann over én eller flere av flomlukene for å opprettholde nedvandringmuligheter for fisk. Fylkesmannen viser til NINA-rapport 306 (2007) og 537 (2010) hvor det i rapport 306 blant annet står at fisketrappa munner ut nært inntil demningen og ligger helt inntil flomluker som gir gode muligheter for slipp av attraksjonsvann. Videre står det at nedvandring av fisk gjennom fisketrappa sannsynligvis er begrenset fordi vanninntaket ligger om lag 1 m under vannspeilet. Flomlukene har til gjengjeld muligheter for slipp av overflatevann og kan derfor gi meget gode forhold for nedvandrende fisk. Fylkesmannen anbefaler NVE på bakgrunn av dette å kreve konsesjonsbehandling med grunnlag i at allmenne interesser bli negativt påvirket av oppgraderingen.

NVE mener at den økte slukeevnen ikke påvirker opp- og nedvandringmuligheten for fisk i nevneverdig grad, sammenlignet med dagens situasjon. Økt slukeevne vil etter NVEs mening heller ikke medføre nevneverdig økning i fisk som ledes mot turbininntaket. Fylkesmannens uttaler at det bør vurderes å gi pålegg om vann i et overløp som kan fungere som nedvandingsvei for fisk som samtidig kan fungere som attraksjonsvann for oppvandrende fisk, og at det er behov for konsesjonsvilkår med konkrete effektmål for opp- og nedvandring. NVE tolker Fylkesmannens innspill til i stor grad å ta opp problemstillinger relatert til fiskevandring som først og fremst er knyttet til de eksisterende kraftverkene, og i mindre grad relatert til økningen i slukeevne. Disse problemstillingene mener NVE best kan fremmes gjennom en egen prosess, enten som pålegg gjennom eksisterende konsesjon eller ved omgjøring av konsesjonsvilkår (jf. §28 i vannressursloven). Dersom Fylkesmannen ønsker å stille krav om omgjøring av konsesjon for å bedre vandringmulighetene ber vi om at dette tas opp som egen sak. I et slikt krav om omgjøring ser NVE det som naturlig at Fylkesmannen da også vurderer om det er andre nærliggende anlegg som påvirker vandingsforholdene for fisk.

NVE viser i denne sammenheng til at Skjefstadvass inngår i vannforekomst Øksna-Bronka (002-130-R) som i de vedtatte forvaltningsplanene er godkjent med miljømål som er høyere enn dagens tilstand og der det kan være behov for nye tiltak som forventes å kunne medføre krafttap (jf. brev fra KLD av 04.07.2016). Miljømålet for vannforekomsten er å sikre tilstrekkelige vandingsforhold for fisk (2027). NVE kan ikke se at den meldte oppgraderingen av Skjefstadvass 2 kraftverk i seg selv vil være til hinder for å nå miljømålet.

NVE mener at oppgraderingen av Skjefstadvass 2 kraftverk ikke vil gi nevneverdige skader og ulemper for allmenne interesser.

Konklusjon

Basert på de opplysninger som foreligger, vedtar NVE med hjemmel i vannressursloven § 18, at de fremlagte planer om økt total slukeevne i Skjefstadvass 2 kraftverk ikke berører allmenne interesser i en slik grad at det utløser konsesjonsplikt etter § 8 i vannressursloven. Skjefstadvass 2 kraftverk vil få økt total slukeevne fra ~250-260 m³/s og 270 m³/s.

Om klage og klagerett

Denne avgjørelsen kan påklages til Olje- og energidepartementet innen tre uker fra det tidspunktet underretningen er kommet frem til partene, jf. forvaltningslovens kapittel VI. Klageretten er begrenset til parter (grunneiere, rettighetshavere og konsesjonssøker) og andre med rettslig klageinteresse (hovedsakelig organisasjoner som representerer berørte interesser).

En klage skal begrunnes skriftlig, stiles til Olje- og energidepartementet og sendes til NVE. Vi foretrekker elektronisk oversendelse til vår sentrale e-postadresse nve@nve.no.

Med hilsen

Rune Flatby
avdelingsdirektør

Carsten Stig Jensen
seksjonssjef

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner.

Vedlegg: